

AhChHb

Ареспубликатә ҳәзынҭқарратә усхәарта «Аԥснымедиа»

2023 иш. октяабр 11 № 62-63 (21.488)

Аԥсны Ахада аилатәара мәдәнигейт

Ағсын Ақынтықтара Ахада Аслан Бжъания Ашәартадара Ахеилак изамтанаңтың айлатәара мәғалігейт, ирылаңзәккәйт адәныңкатәи ағыныңкатәи аполитика азтаарадақә.

Ашәртадара Ахеил әйлатәра илахәын Ахада ихатыпуда Бадра Гәынба, Ағыза-министр Александар Анкәаб, Ағсны Жәлар Рейзара Аиҳабы Лаша Ашәба, Ахәынтың Ақалақ ахада Беслан Ешба

Аҳаңыртә хъзы рыхтоуп

Аңсны Ахәынҭқарра Ахада
Аслан Бжъания Иүспәкала «Аңсны
Ахәынҭқарра зеапсазтәйз арҭафы»
хәа ахатырта хызы рыхтоуп жәғык
арҭафә.

Азцаарақәа ирылацәажәеит

Апъза-министр Алеќсандр
Анќаби Урыстѣла афинанскә
рминистр ихатыпuaф Алеќеи
Сазанови анафстәи ағанк-
тәи аусеицира азтаарапәа иры-
лацәажәеит. Аиңлары далахәйн
Апъза-министр ихатыпuaф, афи-
нанскәа рминистр Владимир Дел-
бә

ба.
Але́ксеи Сазанов изгэе итгэлтих аракынгы ахэ ишьеийт хүчлийн тараа

Аслан Бжъания астудентцэа дырпылэйт

Аңсны Ахәынҭқарра Ахада Аслан Бжъания Урыстәйлатәи Афедера-ция ахтнықалақ ахъ иусуратә визит ахәақәе иртәгзаны, Москва еиуеипшым атарапиуртқәе рәкны атара зәт астудентцә дырпыл-лит, хәа адырра қанаатоң Аңсны Ахәынҭқарра Ахада ипресс-мат-зура. Аиыларах инеит 150-өyk инарзынаңшуа астудентцә. Аиыларпа аартуя, Аслан Бжъания изәгәе-итеит, астудентцә Урыстәйла ахт-нықалақ ақны Аңсны Ахәынҭқарра хатарнракра шазыруа, дара рҶарақ-ны ирымоу алтшәақәеи аихъза-рақәеи рыла Аңсназы ағәаанагара шышыңақәигү.

«Инъя» Москва шәара ихъыпшым, исуверентәү ахәынҭарра хатарнакра азыжәеит. Аңсуа жәлар хатарнакра рзыжәеит. Аңара шышәтço, шәхымфапгашья зе-иԥшрахо еиԥш, кәғиарақәас ишәймоу иағырпшны ишъақғылоит акырғызара ҳапсадғыл - Аңсны ағанахъала ирымоу азықазаашь. Иреигұы урыстәләтәи аңара-уртакәа рѣкны аңара ахъышәтço шәара адырра таулақәа шәоуетит, урт ағынықа шәеныхынхәлак, Аңсны ағиарақны ахархәара роуетит. Анағас, атәила Ахада ахәынҭарра аргыларалықны ихадоу ахырхартакәа дрылацәажәеит. Аңсны атоурых иа-аркыағыны дналацәажәаны, Аслан Бжъания астуденттәа акырза этзакуа азтаара - Аңсуа ҳәынҭарра атакы иазхъаирпшит.

«Акыр иапсо астудентцә! Иахыа уажәраңаң хәफхъя иқәғылоуп атак ду змоу азцаара, уи атак ҳара зегы азәәзәала ҳхымғапгашъя ҳәақәнатоит, актәи акурс астудент инаиркны ахада иѣынза. Изахтахи ҳара ахәынҭқарра абриәкара ахтынданы? Атак ақатара мариоуп, иагыуадафул – ахәынҭқарра апсуса милат, апсуса жәлар реиқәырхара, аәниара алзыршо мыругоуп. Ари ҳара ҳафноуп. Афны змам итәи еилкауپ», - иҳәеит Ахада.

Октиабр 11 – Апсны Арбъяр Мчқәр рымш

мам. Аха ҳара иқам амеханизмқәа
рыхәтк архынхәра ҳалшешит иҳад-
гыло, ҳаиашъарата Үрыстәйла ал-
шарақәа ҳацырхырааны», - иҳәеит
Аслан Бжъания.

аусбартқаңеңи рнаңхгағаңзә, ире-
иха атараңыртқаңа рнаңхгағаңзә,
анаплакаңзә, ауаажәлларратәни
ақаынтықкірратәни еиқекарапқа
рхатарнақзә.

цәа ирзөиңеңәеит ақынтықтарратә
ргылара стратегия алхрағы мето-
дикас икоу, ыйдала иаңшыны ихә-
ит зеңшашықтырылара алымшо
ахархәгаққа реиқтырхара иамоу
аңакы, ауағыттәсатә капитал ағи-
ара аптыкка шамоу атәй.

Аслан Бжъания астудентцәа адыра риңеит ахәынҭқарраттә аппарат аусура ахатбзиара аигътәра шатайху, иара аусура ахырхартә амилаттә экономикеи, аинвесторцәеи, ауажәлларреи рматзура иадхәалазар шакәү. Убри аан, Ахада игәаана-гарала, ахәынҭқарра аргыларағы ахадаратә тың зааннакылоит апсуа жәлар иуникалтәу рчыдаракә.

ләтәи аусбаратә кадрқә разықатда-
ра амодель алғашқа ахархәара,
аңыхтәтәнәи ажәашықәсақә рзы
Урыстәйла артқаратә усбартқаә
рықны ағышәа ду шықо хбарто-
уп, аха убри аан амилаттә ыйдара
ахархәара иазхәеит, Аңсны асо-
циалтә психологияиек аекономикатә
тәғылазаашьеи азгәахтойт. Убри
азы Аңсны ахәынтыккаппа атоуры-
хи азинқәеи бзианы итцаатеүп,
иара убас апсуа быйшәа, акульту-
ра, милатрацәала еиларсу җажәлар
ркъабзқәа, ыңпстазаара ахағра
дыртәуп», - хәа ихәеит Аслан Бжы-
ния.

Ахәынҭарра Ахада иқәгыла-
ра хыркәшо, изгәеиент, ихата
ибынҭабы, астудентцәа р҆қынҭагы
ишатаху Аңсны Ахәынҭарра асу-
верентә хыыпшымра ахчара, аңсса
етноси аңсса жәлари еиқәзүрхара-
ны иң.

Аиылларда ишиашу аиғецәажәара аформат ала ишъяқәгылан, астуденттәң атагылазаашь рыман Ахәйнәткәрра Ахада азцаарақәа итара. Аиылларда иалахәын Ахада иусбартта анапхгафы Абесалом Кәрчиа, Урыстәылатәни Афедерацияны икоу Аңсны аңхарражәхәаф Алхас Кәтыңниа, Аңсны Аңыза-министр ихатыпугаф, аекономика аминистр Кристина Озган, адәнүіктәни аусқә рミニстр Инал Арзынба, аттара аминистр Инал Габлия, агәабзиарахъчара аминистр Едуард Бытәба, аиуститиа аминистр Анри Барцыц.

диум Ақетарада, Ағсны Арбىяр мчқәа ркомандакаңаң хадас дқатан Иреиҳазоу Асовет Ахантәағы Владислав Арзынба. Арт аздааракәа рызбара мөмкүсисан иудағаңыз ауаажелларра-политикате ҭагылазашаа аан, настыры урт атәйла анапхтара рзы зегъ реиҳа ихъантаз, атакпхықәра таулаза зызыз усмөмәттегән.

(Алгарта 2-тəи ад.)

Октиабр 11 – Аҧсны Арб҃цъар Мчқәа рымш

(Алгарта)

Иахъа Аҧсны Арб҃цъар мчқәа хтәйла ихъыпшым хәынҭарран ақазаразы ихадаро гәыграны икоуп, ҳапсадгыл ахъаразы ирымоуп алшарақәа зегы.

Аҧсны Ахадеи Аихабыра Рейлазаареи ианакәызаалак рылапш рхуп Арб҃цъар мчқәа, урт рылшарате ფაзара ахарақыра иацклипшасеит. ҆ығәтәала иахъәар ҳалшоит, Аҧсны Арб҃цъар мчқәа ага иәғагылара ишазыхиу иатахханы ианыкала, даәзныкгы уи агәра ҳнаргоит ирымоуп аррате зықатцара ҳаракы.

Ари арыцхә ымшныхәоуп хеигзарак қамтакәа х-жәашықәасак рапхъа абъар кны этәйлеи зуаажәлари зыхъбоз, иахъагы зыпстазара зегы азкны зулапшы назыгзоз, зхы мшата хтәй-

ла ахъаакәа ршәартадареи рыхъчареи алзыршо.

Хъзи-пшии шәыгымзаант зыпстазара Аҧсны Арб҃цъар мчқәа ирыдхәалоу, итабуп шәфирхатцареи зегы азкны шәлагалеи рзы.

рзы, шәулпшы анағзарағы иашәыршуда аиашареи, ачхареи, алшареи, насыры еитцагыло абиқарақәа апсадгыл азгәакареи, уи агәбылра рылаазарағы шәлагалеи рзы.

Аҧхъақатәи абиқарақәа рзы

Аҧсны А҆уынҭәйлатае еибашырағы Аиаира 30 ш. ахытцараппаратқәа русзуғәа. Аҧсны азгәатара аlamталазы Аҧсны иреиҳазоу Азбарта зыфоуп ахыбрағы атзы иагәыласаны иртәахит «Аамта акпсула». Уи иагәылуп аҧхъақатәи абиқарақәа рахъ анаштымта.

Аусмәфьатә аан Аҧсны Иреиҳазоу Азбарта Ахантәафы Саида Бытәба дағъхеит аناштымта. Үақа иахәөт:

«Хатыр зкәу хколлека-а兹баға, Аҧсны Ахъынҭарра азеипш иурисдикция азбарақәа раппаратқәа русзуғәа – 2073 шықәсазы аиаша шәдәбара знапы алаку!

Ҳара, шәпхъа иқаз, шәышка азбарақа қаңдоит 1992-1993 ашықәсәкәа рзы Аҧсны жәлар Рұбынҭәйлатае еибашырағы иргаз Аиаира 30 шықәса ахытцараппаратәи азхатцарап 15 шықәса ахытцарап 100 шықәса рхытцарапа ашықәс.

шынашәыгзо, пысықтарылен ламыслен азбас ихымғағашығы ихадоу аморал-етика апринципқәа шәышрыңыкәо, азбас ихараку изинтә тагылаа зааша иағырхагахаша, азбара амчра ахатыр лазыркәу агыны шықашымтю.

«Аамта Акапсула» итах්тәйт: Аҧсны азеипш иурисдикция азбарақәа 100 шықәса ахытцараппаратқәа азбарақәа;

ишаанаша 150 шықәса рхытцарапа.

Ишәанахшар ҳтакуп Аҧсны Ахъынҭарра Иреиҳазоу азбартап аиубилеитә медалқәа – «Аҧсны Ахъынҭарра азеипш иурисдикция азбарақәа 100 шықәса рхытцарапа»: Аҧсны Ахъынҭарра Ахада, Аҧсны Жәлар Рейизара – Апарламент Аихабы, Иреиҳазоу азбартап Ахантәафы.

Агәра ганы ҳақоуп, шәара – азбарақәа Аҧсны Ахъынҭарра азеипш иурисдикция азбарақәа раппаратқәа русзуғәеи, ҳапсадгыл атеира иағысаҳо, ишәйлшо зегы шықашәтә азбаратә мчхара ахатыр арбәәара, азбас ишшәыргило ҳаамтазтәи ихыпшым азбаратә система, ауағызы иконституциатә зинқәа рыхъчара хықәкы хадас изаяу».

Ашъхатәыла Аҧсны

Абчараҳ – Ҳасан

Ахыртәарақәа, аибашырақәа ишдыру еиңш, еиҳа ирныреует ажәлар маңқәа. Аха хыпхазаралармаца Ҳазшаш иаңтазадоуха хеиқәырхага ахъ иханарпүштейт урт ианакәызаалак. Кавказ ашъхару жәларқәагы ус шақантә иақәшәахьеи?! Аха ргы камыжкәа еитахгы рхыштәрәа инархылоит, рылшатә зхылтша ақиңкәа неихәлато, дара-дара ргы еибәрбәәо, ршыап ақәгыларазы рыхжәфахыр неибыто. Ааи, уи римлатае ҳаेरа амырзра, ахениқәырхара амч ауп ирылзырышо.

Убри азы ақәхап, август 14, 1992 шықәса рзы Аҧсны агәақра иантагыла аенеи инаркны рхатә гәапхарала арахь рығзаархаз

Нхыт-Кавказ инхо ашъхаруа жәларқәа рапхъя инаргыланы еиуенпүшым амилатқәа рхатарнакцәа. Урт рхыпхазарағы икан ақабардақәа, абазақәа, аедыгықәа, ачеркескәа, ачченциәа, ауағысқәа, ашапысықәа, аурысқәа, ақазакциә... Шхала ихытны ҳапсадгыл ҳацрыхъчарцаз хеигзарак қамтакәа иаңаун ақәыпшқәа инадыркны зықәра ақыр инықәсхазыты.

Убарт дыруаӡекын усқан зполитикатә тагылазаша раңәек итышәынҭаламыз Чечентәйлантаи август 21 рзы Аҧсныка амфа иқәлаз, зхыпхазара 60-ык инареиҳаз, имаңымкәа абұзары ауылжаны иаңа, алегендартә фырхатда Шамиль Басаев дызпүзаз «қайаша шытас иззыштуо ахакәитразы» ҳәа гәтакыс измаз рапхъятәи агәып, иалаз, 80 шықәса ирзааңгәхахыз Ҳасан Ҳасуҳауиев. Уи Чечентәыла Шалитәи араион Авбури ақыта деинуан шытрана. Зхаты өңхашала ихандеиуаз, ишырхәо еиңш, зхәи иатхәаны зтаацәа нықәызгоз дреинуан. Ипстазаара зегы иқытәтәи аколиҳарағы даарыхуан. Заа здунеи зығсаххыз иаша гәакъа ихъықәа өңшөйк назлуу, жә-өйк ахшара ааңаны ршыапы иқәиргылелт. Досу рдирреи рыхшареи иаңаңакуаз ала азанаатқәа таны рхы иахәартә еиуенпүшым анаплакқәа ржны аусқәа руан, Аҧсны аибашыра азбахә аңраҳауз.

Аҧсны уи ажәлари реиқәырхазы амфа иқәлаз иаб, иштыхаша мышқәак рнағс арахь дааит Ҳасан ип 22 шықәса ихытцарап өңшым шагыз, аргылаа изаңаат змаз Сейдый (Мусса) Ҳасуҳауиев. Деибашуан уи Еширатәи ахырбәәартәғы. Август 31, 1992 ш. рзы аррате дтаа аңаңзараан дтахеит фырхатарыла.

Ирхәом баша, зыхшығақтак апстазаара ипшашәахыу ажәақәа: «уанхатцаха, узықәшәа-

М.АМЗАЦБА

Ҳашыңда – шынанхың инхауда

Аңсуа-адыға еимадарақәа рығедыртбауеит

Нхың-Кавказтән ишароу ақһаанырыцән рұқакы-радғылыққа ирықәбзазо, шылк еицизлуо аңсу-а-адыга жәлахылшытракә аирхатарнакцәу ажаларқа хәгезизбылра иашытахаша ҳаибаба-реи, ҳаитанеааире ирзынархуо аүсқә рырцых-цыхра ахықәкә хадақә ариенуоуп, шықәсык апхъа Аңснытән ақынтықтарратә университеттә ақны, аректор, академик Алеко Алықыса-иңа Гәзарамиа икәйарала иаартыз, В. П. Анқәаб ихъз зху аңсу-а-адыга филология Атың хада. Ишазгәттөу еиши, ари Атың хада аартижыттеу раңғаразак шымыу-агы имфаңнагахъо хра злуо аусмәғататқәә маçым. Убас, сентиабр 28 инаркны октиабр 3-нза, Атың хада аиҳабы - Анқәаб А. В., алаборант, ААУ аспирант Беңа А. З. майуранықарала икән Қабарда-Бакариатән арестпубликақны. Үақа рықаза-ара иалагзаны қәғашарала рхы аладырхәйт Х. М. Бербеков ихъз зху ҚБАУ иаттау, Приельбрусие икоу арғара-тәарападырратә базақны сентиабр 28-30 рзы имфаңысуз, ҚБАР ахтнықалақ Нальчик 300 ш. ахыйра иазыкы Жәларбжъяратән атتاрападыр-ра-практика тә конференция.

Ари аамта итагзаны архъякатәи аусеңиуазы аицәажәарақәә мәғәпсит В. П. Анқәаб ихъз зху апсуа-адыга филология Атып хада аусзуәфәеи Ырыкәтәыла, Стампылтәи ауниверситет Окан аурыс быйзшәеи аитагареи ркафедра аиҳабы, афилогиатә тцаарадыррақәә рдоктор, апсуа-адыга быйзшәақәә ртәреи рытцаареи иазку ачеркъес күлтуратә центр ахаңарнак, хылтшытрана апсуаа ирахшәапоу Топчу Мурати, апсуа-адыга жәларкәә рсоциалтә-базараптә пстазаара аарпшра иазку, ахәаңыр-цәтәи абызшәақәә акыр рыла асоциалтә ҳақәә рұнны икыпхуа ажурнал «Международный черкесский вестник» аредакция ақәша аиҳабы, хылтшытрана иабазоу Карчаа Несрени рұнны.

Аконференция атыхәтәантәи амш азы, иу иалахәйз ирзымашынан ақалақы Нальчик атып пшзарақә: зтакырадгыыл ф-гектарк инарзынаңшы шәапцыңап хкы рацәала италахау, Қабарда ашьатаркөзә ариузәкү ах Атажукин ихъз зыхтоу ақалақтә баҳча; Қабарда-Балкариятәи ахәынҭарратә амилаттә музей, зкны арт амшқәа рзы Қарачы-Черкөстәи анапқазаңа - фараңаа рцәыргақтә аарту; XIX ашәышықәсазы ихыртәаз ашхаруа жәларкәа ргәалашшара иазку абақа; асахъаркыратә қазара амузеи; амилаттә матә азахаа еицирдүруа азқаза Мадина Саралып напхагра ззылуа Адыга культура азиара аинститут «Мадина Саралып л-Арт Центр»; зтоурых таулоу, Кавказ зегъ ажыны зыхъз ҳараку «Апсын Аштеи» үа иғылуо абақеи ухәа рахъ.

Айқын Акынбай А. Б. далаңсаңисынан Заурби Налоев ихатара атакы аң-суа-адыга доухатә пстазаарағы. А. А. Ципинов ихъз зху адига культуралы аентр аусзуғ Қанкулова А. С. Қабарда-Балкариятәи ахәынҭарратә телерадиоиляхәыра, ақабарда-черкөес қәша аредактор, З. М. Налоев иновеллақәа рышьатала амагистртә диссертация қәфиаралады изыхъчахы Шогенова Л. М. жәлардыңрышәкәыфы ирзиара иазаатгылы-ит еиуеипшым азнеишьақәа рыла Ақабарда-черкөес қәша астудент-циәа ракәзар, гәахәара ҳаракыла ағаанагаратә ххәақәа қато ирых-цәажәеит З. М. Налоев еицирдүруа иновеллақәа. Апхара зтаз аиыпзарығы икәгилеит иара убас ақабарда-черкөес быйшәени алитетаруеи рикафедра аусзуғцәа: Абазов А. Ч. Апсын жәлар Рұбынцытәылатә еи-башыра аветеран Карданов М. Л.

Октиабр 2 рзы Х. М. Бербеков ихъз зху ауниверситет асоциал-гуманистарте институт ақыны, аусеицуразы аятқашаатра зыбжызташоу А. А. Ципинов ихъз зху Адыга культура агентри В. П. Анкәаб ихъз зху ал-башыра аветеран Карданов М. Л.

Ас еиңш ағар злахәу айқәшә-рақәа лассы-лассы ишымғапгалаттәу дазаатгылеит ақабарда-черкебес быйшәне аллитературеи ркафедраг аиҳабы, апофессор Тимижев Х. Т.

Аешыларата жадаркәа рабида

Ашыраға жәларқәа рабиңа-

ател: + 7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
атыстыр: Ат-сны Ақсақ Ажсанба имса 9

А. БЗЫПБА

Азыргара

Ацха амаакыра азтауа ируа зәку

Қарачы-Черқестәйла, Абазашта еиуо абаза поетесса Лариса Шебзыхә апъхаяңғә дырдырые-ижтөи акыр түсөйт, абаза быйзәала еипш, дығуеит урысшәалагын Абағұхатәра злуу арғиафы лнапы итцылххейт акымкә-әбамкә аизгакә, хазы шәкәаны итытхьеит о-бызышсақ рыла.

Еигәйрбейт, Лариса Аңсны Абашаштей ирыбжыу аңха амақыраққа азто дыруаңзакуп, ара икоуп лгәбы-лығысы, ара зегъ лызгәквоуп. Лызиабара лассы-лассы арахъ даанагоит. Ләзицәа арғиаратә хәйлпәззы лзеиғыркаант Аңсны ахәйніңқарратта хортә капелла азал ақны. Арақа изырган атыхәтәәнәи аамтазы итұлыжыквоуп лышәккәа, урт рхыпхъязарағы, леңтагамта Р. Смыр ипоема «Семра». Уахъ инеит лхатареи лпоезии ҳатырла ирзышоу ашәккәиәмдәа, аттарауаа, акультиреи ақазареи русзуәмдәа, апоэзия абзиабағщәа маңғымкәа.

Аиқәшәар аалыртп, егымсағыл-
гон апоетесса Гәйнда Сақания. Уи на-
аркъяғен далаңәжәеит Лариса Шеб-
зыхә лырыиара, доұхала, абазақа
реңпүш, апъсуаагы ишаҳзааигәоу
дағымсит. Җабыргны, апоетесса
лырыиара ахәтак Ағысни апъсуа-
ан ирызкуп. Абазашта еиңштәкъя
Ағысынгыны дазышәхәоит, ара
дтәимуағны лхы лышом, ларгыы
ара дашығағытуп.

Лариса Шебзыхә ара дашыңылған. Лариса Шебзыхә лырәи-
ра иззааттылау ргәанаңарақа ырыла иңгәлеңт: апоет-акаде-
мик Владимир Зантариа, Ағынсы ашәкәйшөөңдә Рейдигыла ахан-
тәафы Вахтанг Ағұхазоу, ажур-
нал «Алашара» аредактор хада

Анатоли Лагәлаа, еиңірдүра асахъатыхы Нұгзар Логөуа Ағысны жәлар рартист Нодар Җанба ухәа еғырытты.

Ашәәқә нарығзейт Германия икоу Аңсны адәнықатәи аусқәа рミニстрира ахатарнак Хыбыла Амчба, айхәшүәә Берзениаа. Абас-да аның аның көзбартасынан

Лариса Шебзыхә лықәгыла-
раан лырғиаратә мәдәннәсінде
ит. Лхатәй жәеңиңнәрдегі
даптың түрлөдіктерінде

дагъхсит гүшвөсийн Смыр илсэма «Семра» ацыгђцэх. Ацыхгээтэн лырфинаратэй хэйлпъязы ашќа имфаахытцээ зэгбы итабуп хэа ралхæйт.

В.АЖӘАНБА